

Dugo upozoravamo na sadašnje probleme

15
HAZU
1861 – 2011

Tomislav PILI

tomislav.pili@vjesnik.hr

Vječem dijelu javnosti nije poznat rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU). Međutim, HAZU u svom sastavu ima niz znanstvenih vijeća kojima je cilj unaprijediti područje za koje su zaduženi. Jedno od takvih vijeća je i Znanstveno vijeće za ekonomsku istraživanja i hrvatsko gospodarstvo, osnovano prije 13 godina. O njegovom sadašnjem radu i aktualnim problemima domaćega gospodarstva govori sadašnji predsjednik Vijeća, akademik Zvonimir Baletić.

■ Što je Znanstveno vijeće za ekonomsku istraživanja i hrvatsko gospodarstvo?

- Vijeće je jedno od 15 znanstvenih vijeća koja funkcioniraju kao pomoćna tijela zadužena za praćenja stanja, unaprjeđenje i raspravu o određenim područjima znanosti. Svaki razred HAZU-a ima više vijeća, a naše vijeće je vezano uz Razred za društvene znanosti. Taj razred još ima i Vijeće za mir i prava čovjeka, Vijeće za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava te Vijeće za povijesna istraživanja.

Članovi Vijeća ne moraju biti akademici, ali moraju biti istaknuti stručnjaci u svom području. Vijeće za ekonomsku istraživanja i hrvatsko gospodarstvo formirano je 1998. godine, a njegov prvi predsjednik bio je akademik Jakov Široković. Ja sam na čelu Vijeća od 2009. godine. Vijeće usko surađuje s Odsjekom za ekonomsku istraživanja, malom istraživačkom jedinicom HAZU-a, čiji je voditelj član suradnik dr. Gordan Družić.

■ Čime se Znanstveno vijeće bavi?

- Znanstveno vijeće ne provodi istraživačke projekte, nego raspravlja o teorijskim i aktualnim temama iz hrvatskoga gospodarstva. Uz članove Vijeća, na raspravu se pozivaju i vanjski stručnjaci koji su kompetentni za temu o kojoj se govori. Prilozi i diskusije objavljuju se u časopisima i zbornicima ili posebnim publikacijama.

■ O kojim ste temama raspravljali u posljednje vrijeme?

- Od osnutka Vijeća dominirale su teme o razvoju hrvatskoga gospodarstva i ekonomskoj politici. U posljednje vrijeme organizirali smo rasprave o makroekonomskoj politici. Trenutačno pripremamo raspravu o sadašnjem trenutku krize i definiranju strategije prevladavanja krize. Odavno smo upozoravali na kritične faktore usporavanja rasta i slabosti razvojne politike.

■ Koji su to faktori na koje ste upozoravali?

- Upozoravali smo na hitnu potrebu rješavanja razvojnih problema, jer smo uočili da Hrvatska nema koherentnu i ambicioznu razvojnu politiku. Prednost je data institucionalnoj izgradnji i stabilnosti. Mnogi su ključni faktori rasta zanemareni, a nema razrađene dinamike njihova rješavanja. Još smo 2001.

objavili publikaciju »Krizni faktori i razvoj Hrvatske«. Međutim, situacija se nije poboljšala, jer su naši stavovi ostali malo poznati javnosti, pa je i utjecaj na politiku ostao minoran. Problemi su se u međuvremenu kumulirali, a s izbijanjem svjetske ekonomske krize situacija je postala dramatična i bremenita teškim dugoročnim posljedicama. Brza i energična antikrizna strategija danas je apsolutna potreba, a svako otezanje s takvim zaokretom može dovesti do trajnije depresije.

■ Koja bi to trebala biti koncepcija razvoja?

- Nema jedne jedinstvene koncepcije uspješnog razvoja. Koncepcija ovisi o vremenu za koje se ona razrađuje i na čije se probleme i dinamiku primjenjuje. Tako smo u posljednjih dvadesetak godina prvo imali rat, zatim obnovu. Nakon toga je došla u prvi plan potreba ubrzanja rasta i izvoza kroz modernizaciju industrije, što je u uvjetima visoke svjetske konjunktore bilo realno moguće. Sada kada su u svijetu nastala krizna vremena, dominantan je problem ublažavanje krize i priprema brzog izlaska iz nje - da ne bismo upali u dugotrajnu depresiju. Ni za jednu od ovih situacija pravi odgovor ne može biti stabilnost i institucionalna preobrazba, koliko god bile u načelu poželjne.

Naime, one se ne mogu uspješno ni provesti u uvjetima stagnacije rasta i visoke nezaposlenosti. Tek brz i stabilan rast olakšava provođenje i tih zadaća. Na krhkost kriznog stanja naše ekonomije upozoravali smo i ranije nego što je izbila sadašnja kriza. Te krizne značajke bile su deindustrijalizacija, tehnološko zaostajanje, trajno visoka nezaposlenost, vanjsko zaduživanje. Ukaziva-

li smo i na faktore koji su doveli do tog zaostajanja. Te značajke bile su prisutne već osamdesetih godina prošlog stoljeća. Tempo tehnološke modernizacije razvoja bitno se usporio. S ratom se, naravno, situacija pogoršala.

No, sredinom devedesetih krenula je obnova i trebalo je spašavati, obnavljati i modernizirati ekonomski potencijal i ne dopustiti propadanje cijelih industrijskih grana. Umjesto brze obnove, ušlo se u koncepciju stabilnosti, s pogrešnom pretpostavkom da će se rast i modernizacija u uvjetima stabilnosti i nove institucionalne organizacije ostvariti sami po sebi. Hrvatska je tako zapostavila razvoj, razvojni problemi gurnuti su u drugi plan i u uvjetima nove ekonomsko-socijalne nestabilnosti stvorene zaostajanjem rasta, modernizacije, izvoza i zapošljavanja, opteretili smo oslabljeno gospodarstvo teretom održanja prividne monetarne stabilnosti.

Zato smo se počeli zaduživati, a proizvodnja i izvoz su zastali. Trebalo je voditi razvojnu politiku kroz stimulativnu monetarnu politiku, zaposliti nezaposlene resurse, modernizirati proizvodnju, privući izravne strane investicije, kako su to učinile neke druge zemlje u sličnim uvjetima. Tako je, na primjer, brodogradnja vjerojatno mogla postati perspektivan industrijski sektor.

■ Kako je monetarna politika trebala stimulirati razvoj?

- Monetarna politika, upomo i skupo braneći na početku precijenjeni fiksni devizni tečaj, učinila je golemu štetu razvoju gospodarstva, jer je pogodovala uvozu strane robe, a kažnjavala izvoz. Tako je domaćoj proizvodnji sužavala i strano i domaće tržište. Najmanje što je mogla učiniti bilo je da tečaj domaće valute prepušti tržištu, da i ne govorimo o pogodnostima koje središnje banke drugih država svojim izvoznicima osiguravaju labavijom tečajnom politikom. Više godina javnost upozoravamo na taj problem kao na dugoročnu prepreku rastu.

■ Kako ocjenjujete mjere za izlazak iz recesije?

- Vijeće ocjenjuje da politika prevladavanja krize nije primjereno osmišljena, jer se Vlada opet nije odlučila tražiti aktiviranje monetarne politike na planu ekonomskog rasta i prevladavanja krize, nego na fiskalno stezanje. Time je stvorena još teža situacija, jer se novac povlači s tržišta i smanjuje se potražnja. Samim time slabi se i poticaj za proizvodnju te raste nezaposlenost. Trebalo je i ograničiti uvoz, jer smo postali nekonkurentni na vlastitom tržištu. Državna potrošnja je smanjena, ali još više proizvodne investicije.

Domaću proizvodnju i zaposlenost treba zaštititi od pada. Po razini industrijske proizvodnje, sada smo ispod razine iz 1990. godine. Nakon izlaska iz krize, oporavka i modernizacije svjetskoga gospodarstva, naše zaostajanje za svijetom još će se i povećati. Produljeno stanje depresije moglo bi nas uvesti u »zamku ravnoteže siromaštva« ako nešto radikalno ne promijenimo u razvojnoj politici.

Zvonimir BALETIĆ, predsjednik Znanstvenog vijeća za ekonomsku istraživanja i hrvatsko gospodarstvo HAZU-a